

تفکر و پژوهش نیازمند فرهنگ‌سازی

گپ و گفتی با میترا دانشور، سرگروه داوران حوزه تفکر و پژوهش

اشاره

میترا دانشور سرگروه داوران حوزه تفکر و پژوهش است؛ حوزه‌ای نسبتاً جدید که مورد تأکید سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و برنامه درسی ملی است. با وجود این دانشور معتقد است گرچه آثار رسیده برای این دوره از جشنواره از رشد کیفی خوبی برخوردار بودند اما این حوزه جدید و مهم آن‌طور که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است. از این رو لازم است برنامه‌ای برای فرهنگ‌سازی و شناساندن اهمیت آن به مسئولان، ناشران و مؤلفان داشت. گفت‌وگوی ما را با او درباره آثار حوزه تفکر و پژوهش می‌خوانید:

ناشران و مؤلفان اهمیت معلم را در پرورش تفکر درک کرده‌اند. اما این نباید باعث شود که از دانش‌آموز غافل شویم. موضوع دیگری که در کتاب‌ها به چشم می‌خورد این بود که برخی از کتاب‌ها روش‌هایی را برای عموم معلمان ارائه می‌کردند. برخی دیگر که طرح درس ارائه داده بودند طیف گروه مخاطب را وسیع در نظر گرفته بودند. انتظار این است که وقتی طراحی آموزشی مدنظر است، برای گروه خاصی باشد. این نکته‌ای بود که خیلی با آن برخورد داشتیم.

◀ از نظر کیفیت کتاب‌ها در چه سطحی بودند؟

کتاب‌های گروه تفکر و پژوهش واقعاً کیفیت خوبی داشتند. سطح کتاب‌ها بالا رفته بود و مؤلفان سعی کرده بودند مبانی را تبیین کنند. یعنی مدلی را برای پرورش تفکر داشتند و سعی کرده‌اند مبانی آن مدل را تبیین کنند. این خود سطح بالاتری از تألیف است که در کتاب‌های دوره‌های گذشته مشاهده نمی‌شد.

شاید ما در سال‌های گذشته از سر ناچاری و با چشم بستن بر برخی ضعف‌ها اثری را انتخاب و معرفی می‌کردیم. اما امسال کتاب‌ها، چه به لحاظ محتوا و چه به لحاظ طراحی آموزشی، رشد کیفی داشتند. شاید حتی بتوان گفت امسال چون کتاب‌های خوب زیاد بودند، انتخاب یک کتاب از بین

◀ آثار رسیده به حوزه تفکر و پژوهش در این دوره از

جشنواره چطور بودند؟

امسال ۱۱ عنوان کتاب به گروه ما رسید که دو عنوان از آن‌ها درباره طراحی آموزشی موقعیت‌های یادگیری برای اجرا در کلاس بود. بقیه آثار در حوزه دانش‌افزایی بودند. البته کتاب‌هایی هم بودند که بر موضوع مهارت‌های تفکر متمرکز شده بودند. نکته‌ای که درباره کتاب‌های این دوره می‌توان گفت آن است که همه آن‌ها مربوط به مربیان و بزرگسالان بودند و برای مخاطب دانش‌آموز کتابی نداشتیم. این موضوع را هم می‌توان مثبت دانست و هم منفی. مثبت از این منظر که

آن‌ها برای ما سخت شده بود.

◀ باچه معیار یا معیارهایی کتاب برگزیده خودتان را انتخاب کردید؟

علاوه بر معیارهایی که در فرم ارزیابی بودند، ما در گروه به معیارهای کاربردی بودن کتاب در کلاس، بیشترین خلاقیت در طراحی آموزشی برای اجرا در کلاس و هم‌چنین انسجام و پیوستگی حداکثری مطالب را در نظر بگیریم. در واقع به لحاظ معیارهایی که در فرم ارزیابی جشنواره وجود دارند، کتاب‌ها خیلی به هم نزدیک بودند. ما این سه معیار را اضافه کردیم تا بتوانیم انتخاب را انجام دهیم.

◀ با توجه به اینکه حوزه تفکر و پژوهش حوزه جدیدی است، برای تشویق ناشران و مؤلفان برای تولید اثر در این حوزه چه می‌توان کرد؟

نخستین انتظار من از مسئولان جشنواره این بود که تعداد جوایز این حوزه را - حتی با وجود آثار کم - بیشتر کنند؛ چون تفکر و پژوهش یک موضوع جدی و از تأکیدات سند تحول بنیادین و برنامه درسی ملی است. این موضوع می‌تواند ناشران را ترغیب کند و نشان دهد که این حوزه برای جشنواره مهم است. ما با همکاری دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی راهنمای تولید کتاب‌های پرورش تفکر را تولید کرده‌ایم. در این راهنماها معیارها به صورت دقیق و مکتوب ارائه شده‌اند و مسیر همراهی با برنامه درسی را به ناشران و مؤلفان محترم نشان داده‌اند. از سوی دیگر شناساندن حوزه تفکر و پژوهش نیاز به فرهنگ‌سازی در میان ناشران، مسئولان، اولیا و معلمان دارد. همین‌طور باید وارد حوزه تولید آثار در این حوزه برای اولیای دانش‌آموزان شویم. ابتدا باید فرهنگ‌سازی کنیم و بعد نقشی را که آن‌ها می‌توانند در پرورش تفکر داشته باشند تبیین کنیم.

◀ منظورتان از فرهنگ‌سازی دقیقاً این است که این حوزه هنوز ناشناخته است و باید خوب معرفی شود؟

اولیای دانش‌آموزان هنوز بیشتر به سمت مدارس می‌روند که ساعت ریاضی بیشتری دارند یا کلاس آموزش زبان دارند. درس‌های خاصی برایشان اهمیت دارد و کسی سراغ تفکر و پژوهش را نمی‌گیرد. حتی در اختصاص دبیر به درس‌های تفکر و پژوهش، تفکر و سبک زندگی و تفکر و سواد رسانه‌ای می‌توان گفت تبدیل به درس‌هایی شده‌اند که ساعات خالی دبیران را پر می‌کنند. گاهی معلمان این درس را فدای درس‌های دیگر می‌کنند یا مسئولان سامان‌دهی نیروی انسانی خود را با آن انجام می‌دهند و در نهایت اعلام می‌کنند درس غیر تخصصی را به دبیر تخصصی سپرده‌اند. در حالی که

موضوع برعکس است. پرورش تفکر کار تخصصی‌تری است. فرد باید میانی و روش‌های آن را بداند و بتواند در کلاس اجرا کند. فرهنگ‌سازی همین است. همه می‌پذیرند که باید تفکر را پرورش داد اما هنگام عمل آن‌طور که لازم است عمل نمی‌کنند. لذا فرهنگ‌سازی برای پرورش تفکر بین مدیران و معلمان و اولیا مهم است.

◀ فکر می‌کنید جشنواره کتاب‌های کمک آموزشی و تربیتی تا چه حد توانسته در سامان‌دهی این منابع موفق باشد؟

در حوزه تفکر و پژوهش کاستی‌هایی در حوزه برنامه‌ریزی، تألیف و اجرا وجود دارد. همه این‌ها هم متأثر از نگرش‌ها و فرهنگ آموزش است. جشنواره کمک می‌کند برخی از این کاستی‌ها برطرف و جبران شوند و علاوه بر این به ناشران جهت می‌دهد که ما به چه نوع کتاب‌هایی به‌عنوان کتاب‌های کمک‌آموزشی و تربیتی در کنار کتاب‌های درسی نیاز داریم تا بتوانیم فرزندان کشور را متفکر تربیت کنیم.

کتاب‌های گروه تفکر و پژوهش واقعاً کیفیت خوبی داشتند. سطح کتاب‌ها بالا رفته بود و مؤلفان سعی کرده بودند مبانی را تبیین کنند. یعنی مدلی را برای پرورش تفکر داشتند و سعی کرده‌اند مبانی آن مدل را تبیین کنند. این خود سطح بالاتری از تألیف است که در کتاب‌های دوره‌های گذشته مشاهده نمی‌شد